

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP

DANTE ALIGHIERI
pjesnik, teolog i filozof

23. SVIBNJA 2022.

Medunarodni znanstveni skup
Dante Alighieri: pjesnik, teolog i filozof

Nakladnici:

Institut sv. Tome Akvinskog
Fakulteta filozofije i religijskih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu
Zagreb, Jordanovac 110

Hrvatska dominikanska provincija – Dominikanska naklada Istina
Zagreb, Kontakova 1

Urednik
Anto Gavrić

Grafičko oblikovanje
Blaženka Matić

Tisak
Grafika Markulin, Lukavec

ISBN 978-953-6814-67-1 (DNI)

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001139008.

Međunarodni znanstveni skup održan uz potporu Sveučilišta u
Zagrebu za kratkoročne projekte Fakulteta filozofije i religijskih
znanosti u Zagrebu.

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP
DANTE ALIGHIERI:
PJESNIK, TEOLOG I FILOZOF

INTERNATIONAL SYMPOSIUM
DANTE ALIGHIERI:
POET, THEOLOGIAN AND
PHILOSOPHER

FAKULTET FILOZOFIJE I RELIGIJSKIH ZNANOSTI
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FACULTY OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS STUDIES,
UNIVERSITY OF ZAGREB

Zagreb, 23. svibnja 2022.

Zagreb, May 23, 2022

PROGRAM / PROGRAM

- 11.00 Otvaranje simpozija / Opening of the Symposium
Ivan Koprek, dekan Fakulteta filozofije i religijskih znanosti
Anja Šovagović Despot, XI. pjevanje *Raja*
Paradiso, XI. Canto
- 11.15 **LECTIO MAGISTRALIS**
Ruedi Imbach, Paris, Sorbonne – Université de Fribourg (CH)
'Le plus petit parmi les philosophes'. L'apport de Dante à l'histoire de la philosophie
'Najmanji među filozofima'. Danteov doprinos povijesti filozofije
- 12.00 Predstavljanje prigodne knjige
Ruedi Imbach, *Portret pjesnika kao filozofa. O filozofiji Dantea Alighierija*
Portrait du poète en tant que philosophe. Sur la philosophie de Dante Alighieri

PAUZA / BREAK

PREDAVANJA / LECTURES

- Anja Šovagović Despot, XII. pjevanje *Raja*
Paradiso, XII. Canto
- 12.30 Anto Gavrić, Zagreb, Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Dante et la philosophie comme chemin, rencontre et don
Dante i filozofija kao put, susret i dar
- 12.50 **Invited Lecture / Pozvano predavanje**
Andrea Robiglio, Leuven, De Wulf-Mansion Centre for Ancient, Medieval and Renaissance Philosophy
Dante and the Syllogism of Love
Dante i silogizam ljubavi

- 13.10 **Invited Lecture / Pozvano predavanje**
Marina Novina, Zagreb, Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Dante as a Poet of Science
Dante kao pjesnik znanosti
- 13.30 Luciano Cinelli, Firenze, Memorie Domenicane,
Biblioteca Domenicana di Santa Maria Novella
Dante e i Predicatori, passando per la Commedia
Dante i dominikanci, polazeći od Komedije
- 13.50 Božidar Petrač, Zagreb, Matica hrvatska
Danteova recepcija u Hrvatskoj
La réception de Dante en Croatie
- 14.10 Milan Bešlić, Zagreb
Dante u djelima suvremenih hrvatskih umjetnika
Dante dans les oeuvres d'artistes contemporains croates
- 14.30 RASPRAVA / DISCUSSION

ZATVARANJE SKUPA / CLOSING OF THE SYMPOSIUM

* * *

Izabrane Danteove tekstove XI. i XII. Pjevanja *Raja*, u hrvatskom prijevodu Božidara Petrača, kazuje dramska umjetnica Anja Šovagović Despot.

LECTIO MAGISTRALIS

Ruedi Imbach
Paris, Sorbonne
Université de Fribourg (CH)
Sveučilište u Fribourgu (CH)

**‘LE PLUS PETIT PARMIS LES PHILOSOPHES’.
L’APPORT DE DANTE À L’HISTOIRE DE LA PHILO-
SOPHIE**

Résumé

La conférence souhaite montrer l’apport de Dante à l’histoire de la philosophie. Dante est surtout connu comme poète mais de fait sa contribution à l’histoire de la pensée philosophique est considérable. Il a souhaité faire connaître la philosophie à un public laïc ayant interprété à la lettre l’affirmation aristotélicienne que *tous les hommes* désirent savoir. Dans une première partie la conférence expose les conséquences de cet élargissement du public de la philosophie. Selon Dante l’éthique occupe la première place dans l’ordre hiérarchique de la philosophie. La seconde partie de la conférence est consacrée à l’exposé de la *doctrine dantesque de l’amour*, doctrine qui est le centre de la théologie et de la philosophie du penseur italien. Le dernier vers de la *Comédie* – « l’amour qui meut le soleil et les autres étoiles » - résume tout le programme de la pensée de Dante car, en effet, l’amour est selon lui à la fois le moteur et le critère de de l’agir divin et humain.

‘NAJMANJI MEĐU FILOZOFIMA’. DANTEOV DOPRINOS POVIJESTI FILOZOFIJE

Sažetak

Autor želi pokazati Danteov doprinos povijesti filozofije. Dante je osobito poznat kao pjesnik, ali zapravo je znatan njegov doprinos povijesti filozofske misli. Želio je filozofiju učiniti poznatom laičkoj javnosti, tumačeći doslovno aristotelovsku tvrdnju da *svi ljudi* žele znati. U prvom dijelu konferencija izlaže posljedice tog širenja kruga filozofije. Prema Danteu, etika zauzima prvo mjesto u hijerarhijskom poretku filozofije. Drugi dio predavanja posvećen je izlaganju danteovske doktrine o ljubavi, doktrine koja je središte teologije i filozofije talijanskog mislioca. Posljednji stih *Komedije* – „ljubav koja pokreće sunce i druge zvijezde“ – sažima cijeli program Danteove misli jer je, naime, po njemu ljubav i pokretačka snaga i kriterij božanskog i ljudskog djelovanja.

PREDAVANJA / LECTURES

Anto Gavrić
Zagreb
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Faculté de philosophie et sciences des religions

DANTE I FILOZOFIJA KAO PUT, SUSRET I DAR

Sažetak

Metafora puta vrlo je važna u Danteovu djelu. Iskustvo putovanja kroz vrijeme i prostor iskustvo je koje ima svaki čovjek. Čovjek je putnik, kao hodočasnik, a život je shvaćen kao putovanje – *peregrinatio* – s dvostrukom dimenzijom vanjskog i unutarnjeg, duhovnog putovanja. Danteov put od Pakla do Raja je model koji pjesnik, kao teolog i filozof, daruje čitateljima jer svatko je pozvan na taj put. Svatko teži za srećom. Putova je puno, a ljudske želje postaju sve veće jedna za drugom.

Put kao uzdizanje i uspon ili filozofija kao put zanimljiv je vid Danteova djela. Taj put je na početku put traženja, posebice u egzistencijalnim životnim situacijama, kada se „stvori zbrka u duši“ ili se čovjek nađe „kao pred nekom tamnom šumom“, iz koje traži siguran put. Čovjek teži za istinom i samo ta spoznaja utažuje njegove želje. Dante započinje traženje čitajući knjige filozofa, s puno žara predaje se studiju filozofije. To je put sporog, napornog i strpljivog traženja, od učinaka do uzroka, od uzroka do posljedica. To je put koji vodi do susreta s filozofijom, do zaljubljanja u filozofiju (*donna gentile*). Na tom putu otkriva da druženje s filozofijom omogućuje čovjeku dosegnuti savršenstvo (*Convivio* III, 15, 4) i najveću sreću. Ali taj put angažira. Naime, susret ga susret toliko zahvaća, obuzima i transformira te ga tjera da drugima daruje plodove svoga istraživanja i spoznaje – *contemplata allis tradere*. To je logika dara ili metafizika dara. Dar – „riječ života“ (*Raj*, XVII, 130-132) – postaje kriterij ljubavi na putu života.

DANTE ET LA PHILOSOPHIE COMME CHEMIN, RENCONTRE ET DON

Résumé

La métaphore du chemin est très importante dans l'œuvre de Dante. L'expérience du voyage à travers le temps et l'espace est une expérience vécue par chaque être humain. L'homme est un voyageur, un pèlerin, et la vie est comprise comme un voyage – *peregrinatio* – avec une double dimension de voyage spirituel : l'un externe, l'autre interne. Le voyage de Dante de l'*Enfer* au *Paradis* est un modèle que le poète, en tant que théologien et philosophe, donne aux lecteurs parce que chacun est invité à faire ce voyage. Tout le monde aspire au bonheur. Il existe de nombreux chemins et les désirs humains grandissent les uns après les autres.

Le chemin comme ascension ou la philosophie comme chemin est un aspect intéressant de l'œuvre de Dante. Ce chemin est au début un chemin de recherche, en particulier dans les situations de la vie existentielle, lorsque «la confusion se crée dans l'âme» ou lorsqu'un être humain se trouve «comme devant une forêt sombre», à partir de laquelle il cherche un chemin sûr. L'homme aspire à la vérité et seule cette connaissance satisfait ses désirs. Dante commence sa recherche en lisant les livres des philosophes, et c'est avec beaucoup d'ardeur qu'il s'adonne à l'étude de la philosophie. C'est un chemin de recherche lente, ardue et patiente, qui se fait des effets aux causes et des causes aux conséquences. C'est un chemin qui mène à une rencontre avec la philosophie, et qui fait tomber amoureux de la philosophie (*donna gentile*). Chemin faisant, il découvre que « la pratique de la philosophie permet d'atteindre la perfection humaine » (*Convivio* III, 15, 4) et d'accéder au plus grand bonheur. Mais cette rencontre engage. Qui plus est, la rencontre affecte, embrasse et transforme tellement le poète qu'elle le pousse à donner aux autres le fruit de ses recherches et de ses réflexions – *contemplata allis tradere*. C'est la logique du don ou la métaphysique du don. Le don – la « parole de vie » (*Paradis*, XVII, 130-132) – devient un critère d'amour sur le chemin de la vie.

Invited Lecture / Pozvano predavanje

Andrea Robiglio

KU Leuven

De Wulf-Mansion Centre for Ancient,
Medieval and Renaissance Philosophy

DANTE AND THE SYLLOGISM OF LOVE

Summary

The relation among the concepts of Nobility, Love and Virtue, constitutes one of the structure of Dante's philosophical system. The talk will try to reflect on such a structure in relation to Dante's sources and also in view of its Renaissance reception.

DANTE I SILOGIZAM LJUBAVI

Sažetak

Odnos između pojmova plemenitosti, ljubavi i vrline, čini jednu od struktura Danteova filozofskog sustava. Autor u svom izlaganju nastoji promišljati takvu strukturu u odnosu na Danteove izvore, a također i s obzirom na njezinu renesansnu recepciju.

Invited Lecture / Pozvano predavanje

Marina Novina

Zagreb

Faculty of Philosophy and Religious Studies

Fakultet filozofije i religijskih znanosti

DANTE AS A POET OF SCIENCE

Summary

For the last 700 years, Dante has been one of the most famous poets, writers, and also philosophers. But as early as 1588, Galileo tried to present the precise dimensions of Dante's cosmos, and in 1804 Giovanni Bottagisio pointed out that the importance of Dante as a 'poet of physics' should be noted. Indeed, researches have shown that Dante wrote about natural phenomena and the scientific achievements of his time, and that he had a good understanding of the basic concepts and methods of the natural sciences. Today, however, we notice that Dante was not just a great poet of vast knowledge who passed on his philosophical, theological and scientific teachings. Dante was a poet and philosopher who pointed out the place and importance of metaphysics, ethics, politics, language, but also of natural sciences in dealing with the unknown on the horizons of human knowledge. This is best illustrated in his most famous work the *Divine Comedy*. According to Dante, man longs to know the unknown and to move, and even to transcend, the horizons of his own knowledge in order to know his place in the cosmos, the basic principles of the cosmos, and even God himself – the love that moves everything. If man wants to see a unique picture of everything that is, he needs to embrace both philosophy and natural sciences. We can therefore call Dante a poet of philosophy, a poet of ethics, and even a poet of science. This presentation focuses on Dante as a poet of science. In this sense, we will present examples from Dante's *Divine Comedy* that reveal Dante's knowledge of natural phenomena, but also Dante's anticipation of contemporary themes and problems in the field of philosophy of science, such as questions of boundaries and relations between natural and other sciences, questions of the place of science in the world and the relation-

ship between science and culture, questions of ethics and psychology of science, and finally questions on the manner of dissemination and popularization of scientific results.

DANTE KAO PJESNIK ZNANOSTI

Sažetak

Tijekom proteklih 700 godina Dante je ubrajan među slavne pjesnike, pisce, ali i filozofe. Već je Galileo 1588. pokušao predočiti precizne dimenzije Danteova kozmosa, a 1804. godine Giovanni Bottagisio istaknuo je da valja uočiti značaj Dantea kao 'pjesnika fizike'. I doista, istraživanja pokazuju da je Dante pisao o prirodnim fenomenima i o znanstvenim dostignućima svoga doba, te da je dobro razumio temeljne koncepte i metode prirodnih znanosti. No danas uočavamo da Dante nije bio samo vrstan pjesnik široka znanja koji je prenosio filozofska, teološka ili znanstvena učenja koja je poznao. Dante je bio pjesnik i filozof koji je ukazao na mjesto i značaj metafizike, etike, politike, jezika, ali i prirodnih znanosti u suočavanju s nepoznanicama na horizontima čovjekove spoznaje. Najbolje to dočarava njegovo najpoznatije djelo *Božanstvena komedija*. Za Dantea čovjek čezne spoznati nepoznato te pomaknuti, pa i prijeći, horizonte vlastite spoznaje kako bi upoznao svoje mjesto u kozmosu, temeljne principe kozmosa, pa i Boga – ljubav koja sve pokreće. Želi li ugledati jedinstvenu sliku svega što jest čovjek treba prigrliti i filozofiju i prirodne znanosti. Stoga Dantea i možemo zvati pjesnikom filozofije, pjesnikom etike, pa i pjesnikom znanosti. Ovo izlaganje fokusira se na Dantea kao pjesnika znanosti. U tom smislu, iznosimo primjere iz Danteove *Božanstvene komedije* koji otkrivaju Danteova znanja o prirodnim fenomenima, ali Dantea koji anticipira teme i probleme suvremenih rasprava filozofije znanosti kao što su pitanja granica i odnosa prirodnih i drugih znanosti, pitanja mjesta znanosti u svijetu i odnosa znanosti i kulture, pitanja etike i psihologije znanosti, te na koncu pitanja načina diseminacije i popularizacije znanstvenih rezultata.

Luciano Cinelli, OP
Firenze
Memorie Domenicane
Biblioteca Domenicana di Santa Maria Novella "Jacopo Passavanti"

DANTE E I PREDICATORI, PASSANDO PER LA COMMEDIA

Riassunto

La relazione illustrerà il rapporto di Dante Alighieri con i frati Predicatori a partire dai canti XI-XII del Paradiso. Nel Cielo del Sole tra le anime dei beati splende quella di colui che fu "l'agricola che Cristo elesse a l'orto suo per aiutarlo" (Pd XII, 71) e il patriarca della "santa greggia".

Attraverso l'esame della documentazione a noi giunta, verranno presentate le implicazioni e i legami che il Sommo Vate e suoi famigliari ebbero a vario titolo con i Domenicani.

Infine, la seconda parte dell'intervento sarà dedicato all'atteggiamento dei seguaci di S. Domenico verso l'Alighieri, con particolare riferimento all'ambiente fiorentino.

DANTE I DOMINIKANCI, POLAZEĆI OD KOMEDIJE

Sažetak

Autor prikazuje odnos Dantea Alighierija s dominikancima počevši od XI. i XII. Pjevanja *Raja*. U sunčevu nebu sja među dušama blaženih svjetlost onoga koji je bio "poljodjelac koga je Krist izabrao da mu pomaže u njegovu vrtu" (*Raj*, XII, 71) i patrijarha "svetog stada".

Analizirajući dokumentaciju koja je do nas došla, autor prikazuje povezanosti i veze koje su *il Sommo Vate* i njegova obitelj s raznih naslova imali s dominikancima.

U drugom dijelu izlaganja autor proučava odnos sljedbenika sv. Dominika prema Alighieriju, s posebnim osvrtom na firentinsku sredinu.

Božidar Petrač

Zagreb, Matica hrvatska / Matrix Croatica

Društvo hrvatskih književnika / Association des écrivains croates

DANTEOVA RECEPCIJA U HRVATSKOJ

Sažetak

Dante i Hrvati ili Recepcija Dantea u Hrvatskoj velika su tema hrvatske duhovne baštine, kulture i književnosti. O velikim obljetnicama smrti i rođenja velikoga Firentinca, pjesnika koji je stoljećima nadahnjivao, pratio i obilježavao hrvatsku književnost te ostavio u hrvatskoj kulturi i duhovnosti neizmjeran broj neizbrisivih tragova, to je osobito dolazilo do velikog izražaja. Društvo hrvatskih književnika prisjetilo se 600. obljetnice smrti i 1921. u svojem časopisu *Suvremenik* objavilo se niz priloga. Učinilo je to i u povodu 700. obljetnice Danteova rođenja, posvetivši peti broj svoga časopisa *Republika*. Kriitička literatura o Danteu gotovo je nesaglediva. Pisali su o Danteu ljudi različitih profila, različite naobrazbe i s različitim pobudama. Od književnih povjesničara, filologa, filozofa, teologa i politologa, do povjesničara umjetnosti i glazbe, pravih povjesničara do običnih ljudi koje je Danteova poezija potaknula da i oni progovore riječ o vlastitu iskustvu i doživljaju pjesnikove umjetnosti. Mnogi kritički prilozi bavili su se proučavanjem prijevoda - svaki je prijevod Danteova djela bio popraćen nizom recenzija i prikaza - i odnosom naših pjesnika i pisaca prema Danteu. Svako je vrijeme imao svojeg Dantea: pjesnici i pisci koristili su tijekom punih pet do šest stoljeća Danteove teme i motive u svojim djelima, od Marka Marulića, Džore Držića i Šiška Menčetića, do Ivana Gundulića, Ivana Bunića Vučića do Andrije Kačića. Hrvatska književnost cijeloga 20. stoljeća natopljena je danteovskim temama i motivima te i nije bilo hrvatskoga književnika od većega značenja da se nije okrznuo o Danteovu pojavu. Hrvatska književnosti kultura osobito je ponosna na niz cjelovitih prijevoda *Božanstvene komedije*, ima ih do sada ukupno devet, a jedanaest cjelovitih prijevoda Danteova *Pakla*. Bez Dantea nezamisliva je cjelokupna hrvatska književnost na razini kritičkih napisa, književnih reminiscencija i pjesničkih i proznih prijevoda.

LA RÉCEPTION DE DANTE EN CROATIE

Résumé

Dante et les Croates ou la réception de Dante en Croatie est un thème majeur du patrimoine spirituel, culturel et littéraire croates. À l'occasion des grandes commémorations de la mort et de la naissance de l'éminent Florentin, un poète qui a pendant des siècles inspiré, accompagné et marqué la littérature croate en laissant un nombre immense de traces indélébiles dans la culture et la spiritualité croates, celui-ci a pris une dimension de tout premier plan. En 1921, la Société des écrivains croates a commémoré le 600e anniversaire de sa mort et publié un certain nombre d'articles dans sa revue *Suvremenik*. De même, à l'occasion du 700e anniversaire de la naissance de Dante, la Société lui a dédié le cinquième numéro de sa revue *Republika*. La critique littéraire sur Dante est tellement abondante qu'il est quasiment impossible d'en concevoir les contours. Tant de personnes au profil, à l'éducation et aux motivations différents ont écrit sur Dante ! Qu'il s'agisse d'historiens littéraires, de philologues, de philosophes, de théologiens et de politologues, ou bien d'historiens d'art et de musique, de vrais historiens ou bien de gens ordinaires, tous ont été amenés par la poésie de Dante à dire un mot sur leur propre expérience et le ressenti que leur a inspiré l'art du poète. De nombreuses contributions critiques ont porté sur l'étude de la traduction – chaque traduction de l'œuvre de Dante a été accompagnée d'une série de critiques et d'observations – ainsi que des écrits sur l'attitude de nos poètes et écrivains vis-à-vis de Dante. Chaque époque a toujours eu son Dante : poètes et écrivains croates n'ont eu de cesse d'utiliser les thèmes et les motifs du Florentin dans leurs œuvres sur une période de cinq à six siècles : de Marko Marulić, Džore Držić et Šiško Menčetić, en passant par Ivan Gundulić, Ivan Bunić Vučić jusqu'à Andrija Kačić. Tout au long du XXe siècle, la littérature croate s'est imprégnée des thèmes et des motifs dantesques, et il n'y a pas un écrivain croate de renom qui n'ait abordé l'œuvre de Dante de près ou de loin. La littérature et la culture croates sont particulièrement fières d'un certain nombre de traductions complètes de la *Divine Comédie* ; il en existe à ce jour neuf au total, avec en plus onze autres traductions complètes de *l'Enfer*. Sans Dante, toute la littérature croate serait inconcevable au niveau des écrits critiques, des réminiscences littéraires et des traductions poétiques et en prose.

Milan Bešlić
likovni kritičar / critique d'art
Zagreb

DANTE U DJELIMA SUVREMENIH HRVATSKIH UMJETNIKA

Sažetak

Šest suvremenih hrvatskih umjetnika Tomislav Buntak, Vatroslav Kuliš, Zlatko Keser, Igor Rončević, Kuzma Kovačić i Antun Boris Švaljek napisali su svoju stranicu Božanstvene komedije u likovnom jeziku čvrsto je ukoričivši u knjigu pisanu crtom i bojom kroz sedam stoljeća počev od prvog cjelovitog izdanja trotomne, odnosno, trobrodne gotičke katedrale, kako još znaju kazati vrsni poznavatelji Danteova književnog opusa za to remek-djelo talijanske i svjetske književnosti. Kad kažem da su likovni umjetnici svoje djelo ukoričili u knjigu koja se piše stoljećima tada nastojim skrenuti pozornost na činjenicu da je Danteovo djelo uvijek aktualna tema. I da nesmanjenim intenzitetom privlači umjetnike iz cijeloga svijeta o čemu najslikovitije govore crteži i slike s potpisima klasika europskog slikarstva na stranicama te jedinstvene i još uvijek neukoričene knjige. Dakle, riječ je o paradigmat-skim djelima impostiranom u sam pojam slikarske tradicije počev od velikih majstora srednjega vijeka do kanonskih autora moderne umjetnosti te smionih promicatelja suvremenog likovnog diskursa. U velikom vremenskom luku od sedam stoljeća najvrsniji likovni stvaraoci otkrivali su u Danteovim zvonkim rimama i slikovitim tercinama začudne predjele duhovnosti i slojevitu strukturu ljudskoga bića i oblikovali u svoje djelo produbljujući ujedno i sam pjesnikov glas novom izražajnom snagom u drugom, u likovnom mediju.

DANTE DANS LES ŒUVRES D'ARTISTES CONTEMPORAINS CROATES

Résumé

Six artistes croates contemporains : Tomislav Buntak, Vatroslav Kuliš, Zlatko Keser, Igor Rončević, Kuzma Kovačić et Antun Boris Švaljek ont écrit une page personnelle sur la Divine Comédie en langage visuel et expression artistique, la reliant fermement dans un livre écrit en ligne et en couleur à travers sept siècles depuis la première édition complète en trois volumes, c'est-à-dire celle d'une cathédrale gothique à trois nefs, comme savent encore appeler les spécialistes de l'œuvre littéraire de Dante ce chef-d'œuvre de la littérature italienne et mondiale. Quand je dis que les artistes ont relié leur travail dans un livre écrit depuis des siècles, j'essaie d'attirer l'attention sur le fait que le travail de Dante est toujours d'actualité et qu'il attire des artistes du monde entier avec une intensité toujours plus forte : ce qu'illustrent à merveille les dessins et peintures signés des classiques de la peinture européenne sur les pages de ce livre unique et encore inédit. Ainsi, il s'agit là d'une série d'œuvres paradigmatiques imposées dans la notion même de tradition picturale, qui va des grands maîtres du Moyen Âge aux auteurs canoniques de l'art moderne et aux promoteurs audacieux du discours sur l'art contemporain. Sur une durée de sept siècles, les artistes les plus inspirés ont découvert dans les rimes sonores et les tierces pittoresques de Dante des paysages étonnants de spiritualité et une structure stratifiée de l'être humain : ils ont ainsi façonné leurs œuvres en approfondissant du même coup la propre voix du poète avec une nouvelle puissance expressive et dans une autre voix, par le médium de l'art.

DODATAK

Dante Alighieri
Božanstvena komedija

RAJ
XI. I XII. PJEVANJE

preveo
Božidar Petrač

RAJ

Pjevanje XI.

U nebeskoj slavi Dante promatra muku ljudskih strasti (1-12). Sv. Toma razrješava pjesnikovu sumnju: „gdje se dobro tovi“ (13-27) i plan božanske Providnosti, postavivši za obranu Crkve dva crkvena reda, franjevce i dominikance (28-39). Pohvala sv. Franje: rođenje, ljubav prema siromaštvu, sljedbenici, odobrenje reda, put na Istok, stigme, smrt (40-117). Stroga opomena sv. Tome izopačenim dominikancima (118-139).

Jedan je bio u žaru sav serafičan;
drugi je zbog mudrosti na zemlji
bio sjaj kerubinskog svjetla. 39

O jednom ću govoriti, jer kad slaviš
jednoga od dvaju, slavi se i drugi,
jer su im djela imala isti cilj. 42

Još nije bilo daleko od izlaska
kad je zemlja stala osjećati
neku utjehu zbog njegove velike snage; 57

jer kao mladić on se posvadio s ocem
zbog takve gospode kojoj nitko ne otvara
vrata uživanja kao ni smrti; 60

pa se pred svojim duhovnim sudom
et coram patre s njom sjedinio;
a poslije ju je iz dana u dan sve jače ljubio. 63

No da ne duljim previše nejasno,
znaj da su Franjo i siromaštvo bili
ljubavnici o kojima sam opširno govorio. 75

Njihova sloga i njihova radosna lica, ljubav, čuđenje i slatki pogledi postali su uzrok svetih misli;	78
Tada onaj otac i onaj učitelj pođu sa svojom gospom i s onom obitelji što se već opasivala poniznim užetom.	87
Kad se onomu tko ga je predodredio za takvo dobro svidjelo da ga povuče gore za nagradu koju je zaslužio učinivši se poniznim,	111
svojoj braći kao pravim baštinicima preporučí svoju najdražu gospodu i zapovjedi im da je vjerno ljube;	114
i s njezina krila presvijetla duša krene, vraćajući se u svoje kraljevstvo i za svoje tijelo ne htjede drugog lijesa.	117
Sada prosudi kakav je bio onaj koji mu bijaše dostojan drug što je vodio Petrovu lađu pravim smjerom na morsku pučinu;	120
a to je bio naš patrijarh; zato tko njega slijedi, kako on nalaže, možeš shvatiti da krca dobru robu.	123

RAJ

Pjevanje XII.

U sunčevu nebu pojavljuje se druga kruna teologa duša (1-21), među kojima i sv. Bonaventura, franjevac, koji uvelike hvali sv. Dominika, pričajući o rođenju, previdanju svetosti, borbi protiv krivovjerna, utemeljenju reda (22-111). Opomena sv. Bonaventure izopačenim franjevcima (112-126); predstavljanje sebe i ostalih jedanaestoro mudrih duhova (127-145).

Dostojno je da se, gdje je prvi, spomene i drugi
jer kao što su se zajedno borili,
tako neka im i slava zajedno svijetli. 36

Kristova vojska koju je tako skupo
bilo iznova naoružati, slijedila je stijeg
sporo, sumnjičavo i malobrojno, 39

kad je car što uvijek vlada
providio vojsku koja je pala u sumnje,
zbog same milosti, ne zato što je bila dostojna; 42

i kako je rečeno, svojoj je zaručnici
pomogao dvama borcima po čijim je djelima i govoru
zalutali puk spoznao svoju zabludu. 45

U onom kraju gdje se diže
blagi lahor da razbudi novo lišće
kojim se, kako se vidi, zaodijeva Europa, 48

nedaleko od udara valova
iza kojih se zbog duge putanje
svim ljudima često krije sunce, 51

leži sretna Calaroga;
pod zaštitom velikoga štita
na kojem podliježe lav i pokorava. 54

Tu se rodio zaljubljeni milosnik kršćanske vjere, sveti atlet, blag prema svojim, a okrutan prema protivnicima;	57
i tek što je stvorena, njegova duša bila je tako puna žive kreposti te ga još u majci stvori prorokom.	60
Kad se obavilo vjenčanje između njega i vjere na svetom bunaru gdje su se međusobno darivali spasom,	63
žena koja pristane uz njega, vidje u snu čudesni plod što je trebao nastati od njega i njegovih baštinka.	66
A da bi bio i po imenu kakvim je stvoren, odavle side duh da ga nazovu pridjevom onoga čiji je sav bio:	69
Dominikom ga nazvaše; i ja o njemu govorim kao o poljodjelcu koga je Krist izabrao da mu pomaže u njegovu vrtu.	72
Zaista je bio Kristov glasnik i učenik; i prva ljubav koja se u njemu očitovala bila mu je prvi savjet koji mu je Krist dao.	75
Često ga je njegova dojilja našla na zemlji tihog i budnog, kao da veli: „Zato sam došao.“	78
O njegov oče, doista si Felice! O njegova majko, doista si Ivana, ako li ima pravo tumačenje!	81
Ne za svijet zbog čega se muče slijedeći Ostijanca i Tadeja, nego iz ljubavi prema pravoj mani,	84

u kratko vrijeme postade velik učenjak; i tako je stao obilaziti vinograd koji se brzo suši kad je vinogradar loš.	87
Od Svete stolice, koja je nekoć bila dobrohotnija prema pravednim siromasima, ne zbog nje, već zbog onoga tko je drži i izopačuje ju,	90
nije tražio razdiobu dva ili tri za šest, nije tražio dobit prvoga ispražnjenog mjesta, ni desetinu koja pripada Božjoj sirotinji,	93
nego samo dopuštenje da se bori protiv zabludjela svijeta za ono sjeme iz kojega te tu okružuju dvadeset i četiri biljke.	96
Zatim krene s učenjem, s voljom zajedno s apostolskim dopuštanjem gotovo kao bujica koja se ruši s visokog stijenja;	99
te se svom svojom snagom obori na krivovjerno grmlje, najživlje ondje gdje su opiranja bila jača.	102
Iz njega su zatim potekli razni potoci koji natapaju katolički vrt te su njegova stabilca svježija.	105
Ako li je takav bio jedan točak bojnih kola kojima se sveta Crkva branila i pobijedila na svojem unutrašnjem bojnom polju,	108
morala bi ti biti prilično jasna vrsnoća drugoga o kojem je Toma prije moga dolaska tako uljudno govorio.	111
Ali trag što ga je najviši obod njegova točka urezao, zapušten je: gdje je bila birsa, sada je plijesan.	114

- Njegova obitelj koja je nogama išla
ravno njegovim tragom, toliko je skrenula
da stavlja petu tamo gdje su bili prsti; 117
- Ali brzo će se vidjeti žetva
zle sjetve kad se kukolj
bude tužio da mu se uskraćuje hambar. 120
- Priznajem, tko bi listao list po list
naše knjige, našao bi stranicu
gdje bi čitao: „Ja sam takav kakav sam morao biti“; 123
- ali neće biti rodom iz Casalea ili Acquasparte,
odakle dolaze takva pravila,
da se jedan od njih udaljuje, a drugi ih previše steže. 126
- Ja sam Bonaventurina duša
iz Bagnoregia, koji sam vazda
u velikim službama zapostavljao svjetovne brige. 129
- Tu sam s Illuminatom i Augustinom
što su bili među prvim bosim ubogarima
koji su, opasavši se užetom, postali Božji prijatelji. 132
- S njima je Hugo de Saint Victor,
i Petrus Comestor i Petar Hispanac
što dolje blista u dvanaest knjiga; 135
- prorok Natan i metropolit
Krizostom, Anzelmo i onaj Donat,
koji se udostojao posegnuti za prvim umijećem. 138
- Raban je tu, a tu mi po strani blista
kalabrijski opat Joakim
obdaren proročkim duhom. 141
- Potaknula me žarka udvornost
fra Tome i mudra latinska besjeda
da se ugledam na takva paladina:
a potakla je sa mnom i cijelu družbu.“ 145

Organizatori / Organisers:

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu
Institut sv. Tome Akvinskog, Zagreb

Université de Fribourg, Faculté de théologie, Chaire d'Histoire de l'Eglise

Memorie Domenicane, Biblioteca Domenicana di Santa Maria Novella
"Jacopo Passavanti", Firenze

Organizacijski odbor / Organisation Committee:

Anto Gavrić, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Paul-Bernard Hodel, Université de Fribourg, Faculté de théologie, Chaire d'Histoire de l'Eglise

Luciano Cinelli, OP, Firenze, Biblioteca Domenicana di Santa Maria Novella "Jacopo Passavanti", *Memorie Domenicane*

Barbara Ćuk, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Marina Novina, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Ivica Mršo, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Znanstveni odbor / Scientific Committee:

Anto Gavrić, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Paul-Bernard Hodel, Université de Fribourg, Faculté de théologie, Chaire d'Histoire de l'Eglise

Luciano Cinelli, OP, Firenze, Biblioteca Domenicana di Santa Maria Novella "Jacopo Passavanti", *Memorie Domenicane*

Jezici simpozija:

english, français, hrvatski, italiano

*La moralitade è bellezza della filosofia.
Moralnost je ljepota filozofije.*

Convivio III, 15, 11

UNI UNIVERSITÉ DE FRIBOURG
FR UNIVERSITÄT FREIBURG
■ FACULTÉ DE THÉOLOGIE
CHAIRE D'HISTOIRE DE L'ÉGLISE

**BIBLIOTECA DOMENICANA DI SANTA MARIA NOVELLA
"JACOPO PASSAVANTI" FIRENZE**

MD MEMORIE
DOMENICANE

INSTITUT
SV. TOME AKVINSKOG

ZAGREB

www.ffrz.unizg.hr

E-mail: ista@ffrz.unizg.hr